

BİR SUUDİ PRENS GÖZÜYLE MEDİNE MÜDAFAASI VE FAHREDDİN PAŞA

Abdulsattar ELHAJHAMED*

Öz: Suudi Prens Seyfülislâm b. Suud, el-Kenzü't-Türkî (Türk Hazinesi) adlı romanında Medine Valisi Fahreddin Paşa ve Hicaz Demiryolu Başmühendisi Muhtar Bey'in yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde Medine'de sakladığı altını arayan bir grup siyasetçi ve iş adamlarının yirmi birinci yüzyılın ilk yıllarında defneyi arayış macerasını anlatmıştır. Yazar, romanın bazı bölümlerinde Medine Müdafası ve Fahreddin Paşa'nın direnişinden bahsederek Osmanlı Devleti'nin son döneminde Medine'de yaşanan olaylara ışık tutmuştur.

Bu makalede Suudi Prens Seyfülislâm ve el-Kenzü't-Türkî adlı romanı hakkında bilgi verildikten sonra romanda yazarın üzerinde durduğu hadiseler ve şahsiyetler belirtilerek Medine Müdafası ve Fahreddin Paşa başta olmak üzere Türkler imajı incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Arap Romanı, Türk İmajı, Fahreddin Paşa, *el-Kenzü't-Türkî*, Suudi Prens Seyfülislâm b. Suud.

FAHREDDIN PASHA AND THE DEFENSE OF MEDINA THROUGH THE EYES OF SAUDI PRINCE

Abstract: "Al-Kanz Al-Turkî" (The Turkish treasure), a novel by Saudi Prince Sayf Al-Islâm ĀlSa'ūd, tells a story of an expedition organized by a group of Arab politicians and businessmen who set on a journey hoping to find the golden treasure hidden at the beginning of the 20th century by Fakhreddin Pasha, the governor of Medina, and MouktarBey, the chief engineer supervising the construction of the Hejaz Railway. In his novel, the authors sheds some light on the events that took place in Medina at the end of the Ottoman period, especially the siege of the city and the struggle of Fakhreddin Pasha.

This article ,after giving some information about the novel and the author ,studies the way of portraying the defense of Medina and presenting its Turkish protagonists ,by analyzing the main characters and events.

Keywords: Arabic novel, Turkish protagonists, Fakhreddin Pasha, The Turkish treasure, Sayf Al-Islâm ĀlSa'ūd.

* Okt. Dr., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arap Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı (abd.81@hotmail.com)

Giriş

Arap edebiyatında Osmanlı Devleti'nin tarihine dair birçok edebî eser yazılmıştır. Suudi Prens Seyfülislâm b. Su'ud'un 2007 yılında kaleme aldığı *el-Kenzü't-Türki* (Türk Hazinesi)¹ adlı romanı, bu türün en önemli eserlerinden biri sayılır. Suudi Prens Seyfülislâm, Kral Suud'un otuz altıncı çocuğu olarak 1956 yılında doğmuş, Kahire Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde doktorasını bitirdikten sonra 1997 yılında Kral Suud Üniversitesinde öğretim üyesi olarak çalışmaya başlamıştır. Yerel gazetelerde haftalık makaleler yazan prensin radyoda da bazı kültürel programlar yaptığı bilinmektedir.² Seyfülislâm'ın bilinen üç romanı vardır. Bunlardan *Kalb Min Benglân* (Benglanlı Bir Kalp) annesinin hayat hikâyesini konu edinmiş, ancak bu eser kraliyet ailesine dair gizli tutulması gereken bilgiler içerdiği için yasaklanmıştır.³ *Tanin* (Uğultu) adlı romanı ise birinci Suudi devletin yıkılışını ele alır. Romanda dönemin olayları Osmanlı Devleti'yle işbirliği yaptığı için kraliyet ailesi tarafından pek sevilmeyen Halid b. Suud'un diliyle anlatılmıştır.⁴ *el-Kenzü't-Türki*'nin (Türk Hazinesi) konusu ise Fahreddin Paşa ve onun meşhur Medine müdafaasıdır.

Seyfülislâm, sekiz bölümden oluşan romanda Medine Valisi Fahreddin Paşa ve Hicaz Demiryolu Başmühendisi Muhtar Bey'in Medine'de sakladığı altını arayan bir grup siyasetçi ve iş adamların yirmi birinci yüzyılın ilk yıllarında defineyi arayış macerasını anlatır. Yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde Osmanlıların Medine'yi teslim etmeden önce demiryolunun yakınlarında altınlar sakladıklarına dair söylentiler vardır. Yazar, romanını halk dilinde dolaşan definelere dair masalımsı hikâyelerden yola çıkarak kaleme almıştır.⁵

1. Roman Özeti

Muhtar Paşa Medine'ye devlet ricali ve Arap aşiretlerine vermek üzere büyük miktarda altın götürürken Şerif Hüseyin'in adamlarının saldırısına maruz kalır. Bu sırada altının kimlere verilmesi gerektiğini açıklayan mektubu kaybeder.

¹ Seyfülislâm b. Su'ud b. Abdülaziz âlSu'ud, *el-Kenzü't-Türki*, **2.b. Derü'l-Fârâbî**, Beyrut, 2008

² (çevrimiçi) www.kingsaud.org/ar/family/saif-al-islam-bin-saud-bin-abdulaziz-al-saud/179. 05.02.2018

³ Seyfülislâm b. Su'ud b. Abdülaziz âlSu'ud, *Kalb Min Benglân*, **Derü'l-Fârâbî**, Beyrut, 2004

⁴ Seyfülislâm b. Su'ud b. Abdülaziz âlSu'ud, *Tanin*, **Derü'l-Fârâbî**, Beyrut, 2006

⁵ Halil Mahmud es-Samâdi, *Kıra'tün fi rivayeti'l-kenzi't-türki*, **Divanü'l-Arab**, 04.03.2007. (çevrimiçi) www.diwanalarab.com/spip.php?article8073 05.02.2018.

Tren Medine'ye ulaştığında Muhtar Bey ve Medine Valisi Fahreddin Paşa, İstanbul'dan getirilen altınları saklarlar.

Şerif Hüseyin'in adamları Medine'yi kuşatırlar. Halk ve Osmanlı askerleri zor durumda kalırlar. Medine'yi teslim etmeyen Fahreddin Paşa, iki yıl dayanır. Ancak diğer komutanları İstanbul'dan gelen talimatı yerine getirmeyen Fahreddin Paşa'yı azledip şehri Araplara teslim ederler. Fahreddin Paşa, İngilizlere teslim edilir ve bir müddet sonra Türkiye'ye dönüp İstiklal Savaşına katılır. Cumhuriyet kurulduktan sonra Muhtar Bey'le birlikte Afganistan'a tayin edilirler.

Yirmi birinci yüzyılın ilk yıllarında Suudi akademisyen Muhenned es-Sa'dî, bir grup iş adamları ile birlikte Medine Valisi Fahreddin Paşa'nın sakladığı altına elde ettikleri haritalarla ulaşmaya çalışır. Ancak Fahreddin Paşa ve Muhtar Bey tarafından çizilmiş ve daha sonra iş adamları tarafından elde edilen haritalar sahte olduğu için tüm çabalara rağmen define bulunamaz.

2. Medine Müdafaası

Romanın olayları iki farklı zaman diliminde geçer. Romanın birinci, üçüncü, beşinci ve yedinci bölümündeki olaylar yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde cereyan ederken romanın diğer bölümlerinde olaylar yirmi birinci yüzyılın ilk yıllarında meydana gelir. Yirminci yüzyılın ilk yıllarında cereyan eden olaylar, Medine Müdafaası ve Fahreddin Paşa ile ilgilidir. Yazar, bu bölümlerde Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde Medine'de yaşanan olaylara ışık tutar.⁶

Seyfülislâm b. Su'ud, Medine Müdafaasını ele alırken Medine Valisi Fahreddin Paşa'nın direnişine, kuşatma altında kalan askerlerin ümitsizliğine ve halkın çektikleri zorluklara dikkatleri çeker.

Medine Valisi Fahreddin Paşa, Medine'ye gelir gelmez Şerif Hüseyin'in adamlarıyla mücadele eder. Fahreddin Paşa, askerlerine hitaben yaptığı konuşmada isyancıların İngilizlerle işbirliği yaptığı gerekçesiyle onlarla savaşaacağını dile getirir. Osmanlı Devleti'ne karşı yapılan propagandalara cevap vermek amacıyla da Medine'de Arapça bir gazete çıkartır. Fahreddin Paşa, ilk savaşlarında isyancıları hezimete uğratar. Ancak İngilizlerden destek alan isyancılar Medine'yi kuşatma altına alırlar. Kuşatma altında kalan Vali Fahreddin Paşa, yaklaşık iki yıl direnir. Bu kuşatma sırasında Hicaz Demiryolu Başmühendisi Muhtar Bey,

⁶ Abdullah b. Salim el-Hamid, *et-tecrûbe er-rivâ'iyye es-Su'udiyye*, Dr. Seyfülislâm b. Suudnemü-zecen, 2014. s. 46

Fahreddin Paşa'ya destek verir. Fahreddin Paşa ve Muhtar Bey, Osmanlı Devletinin sadık adamlarındandırlar. Medine'yi teslim etmemek için büyük çabalarını harcarlar. Bu iki zat Osmanlı Devletinin bekası için çalışırlar. İstanbul'dan gönderilen altınları saklar ve altınları Osmanlı Devletini yeniden diriltmek amacıyla kullanmak isterler. Altınları atalarına benzeyen bir Osmanlı padişahına teslim etmeyi düşünürler. Bu sırada cahiller veya küffar eline geçmesin diye mukaddes emanetleri İstanbul'a gönderirler. (âlSu'ud: 117)Muhtar Bey, çalışarak gayret göstererek tüm zorluklara rağmen demiryolunu Medine'ye kadar inşa eder.

Fahreddin Paşa, açlık ve hastalıklara rağmen Medine'yi teslim etmez. Fakat İstanbul'daki devlet adamları Fahreddin Paşa gibi düşünmez. Onlar Medine'yi teslim etmek ister ve bu hususta Fahreddin Paşa'ya bir telgraf gönderirler. Fakat Fahreddin Paşa, telgrafın sahte olduğunu düşünerek şehri teslim etmez. Sadece İstanbul'daki devlet ricali değil, komutanlar ve askerler de Medine Müdafaaasını sürdürmenin mümkün olmadığına inanır ve bu müdafaaaya son vermek gerektiğini düşünürler. Bazı askerler de kaçarak cepheyi terk etmişlerdir. Aynı zamanda Medine'de askerleri kaçırmaya teşvik etmek için bir cemiyet de oluşturulmuştur. Medine'de görev yapan Osmanlı komutanlar, şehri teslim etmek için Fahreddin Paşa'yı ikna etmeye çalışırlar. Fakat Fahreddin Paşa, *“çekilmekten ve esaretten bir fayda gelmez, dağılırsak hepimiz zelil olacağız. Saflarımızı sıkılaştıralım, direnelim”* diyerek şehri teslim etmeyi reddeder.(âlSu'ud: 59) Osmanlı komutanlar, Fahreddin Paşa'yı azledip şehri teslim etmek zorunda kalırlar. Fahreddin Paşa, Medine'den çıkmadan önce halka bir konuşma yapmak üzere Mescidi Nebevi'ye gelir. Fakat konuşma yapmak yerine Hz. Peygamber'in mezarına yönelerek dualar okuduktan sonra mescitten çıkarak teslim olur.

Romanda yazarın müdafaa sırasında asker ve halkın yaşadıkları zorluklara dikkatleri çekmeye çalıştığı görülür. Şerif Hüseyin'in adamları, demir yolunu tahrip eder ve Medine'yi kuşatırlar. Medine'de erzak azalınca 1917 yılında Fahreddin Paşa, Medine ahalisinin tehlikeye maruz kalmaması için şehri terk etmesi gerektiğini dile getirir.(âlSu'ud: 94) Daha sonra Medine ahalisi, Şam'a giden tren vagonlarına doldurularak vatanlarından göç ettirilir. Göç etmek zorunda kalan ahali, bir müddet sonra geri dönmek ümidiyle altınlarını, değerli eşyalarını ve belgelerini evlerinde saklamıştır. Yazar, Medine'yi terk etmek durumunda kalan halkın duygularını ve acılarını anlatır. Medine'de kalanlar ise açlık, hastalık ve vebalarla yüz yüze gelmişlerdir. Medine'de veba ve hastalıklar yayılmaya başlamıştır. Hastanelerde hastalara ve yaralılara yer kalmamış, hastanelerin koridorla-

rında yatmak zorunda kalmışlardır. Muhtar Bey'in Medine ahalisinden evlendiği Naciye, İspanyol sıtmasına yakalanarak ölmüştür. Açlıktan mezarlardaki cesetleri çıkarıp yemişlerdir. Kediler ve köpekler de Medine'de görünmez olmuştur. Aç kalan halk, bu hayvanları kesip yemek zorunda kalmıştır. Bu sıralarda Fahreddin Paşa, çekirge yenmesine dair bir tebliğ yayınlayarak halkı çekirge yemeleri hususunda teşvik etmiştir. Medine'de durum gittikçe zorlaşır. Merkezden istenilen destek ve erzak gelmez. Yazar, Medine'nin 1918 yılındaki umumi vaziyetini şöyle dile getirir:

“Medine'nin sokak ve caddelerinde açlığını gidermek için kum yiyerek ölen hayvanlar görülmüştür. İster asker ister sivil olsun insanların hurmadan başka yiyecekleri kalmamıştır. Moral vermek amacıyla herkesin yüksek sesle ve topluca Kur'an okuması emredilmiştir...” (âlsu'ud: 110)

Dahası top mermileri şehre düşmeye başlamıştır. Muhtar Bey'in oğlu Abdülhamid, babasıyla çarşıda gezerken çarşıya düşen top mermisi sonucu hayatını kaybeder.

Yazar, Medine Müdafaasını anlatırken tarihî olaylara önem verdiği ve birçok yerde tarihî gerçeğe sadık kaldığı görülmektedir.⁷ Şam ve Merkez'den askeri takviyenin gönderilmemesi, Medine'nin insanlardan boşaltılması, mukaddes emanetlerin İstanbul'a gönderilmesi, Medine'deki insanların açlık ve hastalıklara maruz kalmaları, Fahreddin Paşa'nın merkezden gelen teslim olma çağrısına uymaması, komutanları tarafından azledilmesi, esir olarak alınması, Mısır'da daha sonra Malta'da bir müddet hapiste kaldıktan sonra serbest bırakılması, Milli Mücadeleye katılması ve daha sonra Afganistan'da elçi olarak görevlendirilmesi gibi olaylar tarihî kaynaklarda yer alır.⁸

3. Türk İmajı

el-Kenzü't-Türkî adlı romanda Fahreddin Paşa, Muhtar Bey ve Miralay Necib Bey olmak üzere üç Türkşahsiyete yer verilmiştir. Bu şahsiyetler, olumlu karakterler olarak karşımıza çıkarlar. Onlar, içlerinde farklı hatta birbirine ters düşen duygu ve düşünceler taşırlar.⁹

⁷ Muhammed Salih eş-Şantî, “Tikaniyâtü's-şeklî'r-rivâyeti'l-islâmiyye” *Nahve Menhecînİslâmiyinli'r-Rivâyeti'l-İslâmiyye*, Rabitatü'l-edebil-İslâmî el-'Alemiyye, 2007. s. 64

⁸ Süleyman Yatak, “Fahreddin Paşa” *DİA*, 1995, C. 12, s. 87-89; Feridun Kandemir, *Peygamberimizin Gölgesinde Son Türkler Medine Müdafaası*, İstanbul, Nehir Yayınları, 1991. s. 169-227

⁹ Hezâr Sellûm, Rihletün fi rivâyeti'l-kenzi't-türki, *Dünya el-Vatan*, 07.03. 2007. (çevrimiçi).

3.1. Fahreddin Paşa

Vali Fahreddin Paşa, Medine Müdafaasının kahramanıdır. Paşa iradeli, cesur, vatanperver ve dinî hassasiyet sahibi bir vali olarak karşımıza çıkar. Dava adamı olan Fahreddin Paşa, Osmanlı Devleti'nin bekası için çarpışır vebütün olumsuzluklara rağmen bu düşünceden vazgeçmez.

Yazar, sağlam iradesi sayesinde iki yıldan fazla Medine'yi zor şartlar altında müdafaa eden Fahreddin Paşa'yı kahraman, direnişçi, harikulade, cesurgibi olumlu sıfatlarla niteleyerek onu yüceltir.

“devletin az sayıda saygı uyandıran adamlarından biridir” (âlSu'ud: 85)

“Fahreddin Paşa, Osmanlı ordusunun en yetenekli ve cesur komutanlarından biridir” (âlSu'ud: 79)

Romanda İttihad-i İslam düşüncesini savunan Fahreddin Paşa'nın, Medine'yi kuşatan isyancılardan ve devletin merkezinde üst düzeyde görev üstlenen Turancılardan ızdırap çektiği görülmektedir. Esareten kurtulduktan sonra Kuvayı Milliye'ye katılır. Savaşın sona Osmanlı Devleti'nin ihyasına çalışmasını diye Afganistan'da bir görev verilerek merkezden uzaklaştırılmıştır.

Yazar, Fahreddin Paşa'nın nerede doğduğu, hangi görevlerde bulunduğu ve devlete yaptığı hizmetler gibi ona dair geniş biyografik bilgilere yer verir. Yazarın romanda varlığı tarihî belge ve bilgilerle sabit olan Fahreddin Paşa'nın şahsiyetini çizerken büyük ölçüde tarihî bilgilere sadık kalındığı görülür. Yazar, Fahreddin Paşa'nın Ruscuk'ta doğduğunu, daha sonra İstanbul'da harp okulunu başarıyla bitirerek önce Balkan'da daha sonra Suriye'de konuşlanan dördüncü orduda görev yaptığını, 1916 yılında Medine'ye gönderildiğini, 1917 yılında Medine Valiliğine getirildiğini, 1919 senesinde tutuklanarak Kahire'ye götürüldüğünü, bir müddet sonra Malta'ya sürgün edildiğini, 1921 yılında serbest kaldıktan sonra Milli Mücadele'ye katılarak düşmanlara karşı mücadele ettiğini ve Cumhuriyet kurulduktan sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin Kabil Büyükelçisi olarak atandığını romanın farklı yerlerinde dile getirir. Bununla birlikte yazarın Fahreddin Paşa ile ilgili verdiği bazı bilgiler gerçekte uymaz. Şöyle ki Fahreddin Paşa'nın 1888 yılında doğduğunu ve dördüncü ordunun genel komutanı olduğunu zikretmiştir. (âlSu'ud: 79) Hâlbuki Fahreddin Paşa 1888 yılında İstanbul Harp Okulundan

mezun olmuştur ve dördüncü orduda genel komutan olarak değil de sadece ordu komutanlardan biri olarak görev almıştır.¹⁰

3.2. Muhtar Bey

Mühendishaneden mezun olan Muhtar Bey halk tarafından çok sevilen bir mühendistir. Tüm zorluklara rağmen Hicaz demiryolunu Medine'ye kadar ulaştırabilmiştir. Muhtar Bey, İttihad-i İslam düşüncesini savunan Fahreddin Paşa gibi dava adamıdır. Osmanlı Devleti'nin bekası ve yeniden ihyası için çalışır. Onunla birlikte Muhtar Bey'in hayatında kadın önemli bir yer tutar. Muhtar Bey, birkaç defa evlenmiştir. En son Medine'de görüp çok sevdiği Naciye ile evlenir.

Muhtar Bey, inşa ettiği demiryolunun gözünün önünde asiler tarafında tahrip edilmesi, çok sevdiği eşi Naciye'nin ölmesi, oğlu Abdülhamid'in öldürülmesi, canından fazla sevdiği Osmanlı Devleti'nin yıkılışı gibi büyük felaketler dizisine maruz kalır.

Romanda Muhtar Bey, Osmanlı Devleti'ne ve padişahlarına sadık kalmakla birlikte bu devletin bölgede yaptığı yanlışlar ve haksızlıkları dile getirmekten çekinmez. Muhtar Bey, Osmanlı Devleti'nin Araplara ikinci derecede vatandaşı olarak baktığına ve onların şehirlerinde yenilik yapmadığına işaret eder:

“ ...etrafımızdaki herkese karşı savaşırken İslâm'ı gerçekten temsil ediyor muyduk?!.Osmanlı otoritesinde olan ülkelerin ahalisine haksızlık yapmadık mı?!Onlara ikinci insan muamelesi yapıp kalkınmaları için gereken yardımları göz ardı etmedik mi?!(...) hani bu cemaat ve milletler hukuku nerede?!” (âlSu'ud: 119-120)

Muhtar Bey, Medine'den çıktıktan sonra Şam'a gider eski eşini aramaya başlar. Onu bulamayınca İstanbul'a gider. Daha sonra Fahreddin Paşa gibi merkezden uzaklaştırılarak Afganistan'a tayin edilmiştir.

3.3. Miralay Necib Bey

Miralay Necib Bey Medine'de görev yapan 58. Tümen kumandanıdır. Miralay Necib Bey, arkadaşlarıyla birlikte Medine'yi teslim etmek için Fahreddin Paşa'yı ikna etmeye çalışır. Miralay Necib Bey, İstanbul'dan gelen telgrafa uyararak Paşa'nın Medine'yi teslim etmesi gerektiğini düşünür. Aynı zamanda Fahreddin

¹⁰ Yatak, a.g.m., s. 87-89.

Paşa'ya son derece saygı gösterir. Sonunda Miralay Necib Bey, gelen emri uygulamak istemeyen Fahreddin Paşa'yı görevinden almak zorunda kalır.

Görevinden alınan Fahreddin Paşa, Medine'de fitne çıkmasını diye en yakın arkadaşı Miralay Necib Bey'i vekil tayin eder. 58. Tümen kumandanı Miralay Necib Bey'in varlığı tarihî belge ve bilgilerle sabittir.¹¹

Sonuç

Suudi Kraliyet ailesine mensup olan Prens Seyfülislâm b. Su'ud, 2007 yılında kaleme aldığı *el-Kenzü 'l-Türki* adlı romanında Medine Müdafasını ele alırken Medine Valisi Fahreddin Paşa'nın direnişine, kuşatma altında kalan halkın çektiği zorluklara dikkatleri çekmiştir. Fahreddin Paşa'nın cesaretini ve sebatını övmüştür. Onun şahsiyetini çizerken büyük ölçüde tarihî bilgilere sadık kalmıştır. Bununla beraber yazarın Osmanlılara karşı yapılan isyanın sebeplerini ortaya koymaya çalıştığı görülmektedir. Ayrıca kitapta müdafaa sırasında destek birliklerinin gelmemesi, Medinehalisinin göçe zorlanması, mukaddes emanetlerin İstanbul'a taşınması, halkın açlık ve hastalık gibi büyük felaketlere maruz kalması, Fahreddin Paşa'nın merkezden gelen teslim olma çağrısına uymayıp neticede komutanları tarafından azledilmesive esir olarak alınması, bir müddet sonra serbest bırakılıp milli mücadeleye katılması, daha sonra da Afganistan'da elçi olarak görevlendirilmesi gibi tarihi olaylardan söz edilmiştir. Romanında yer alan Türk şahsiyetler, Fahreddin Paşa başta olmak üzere cesur, fedakâr ve vatanperver kahramanlar şeklinde olumlu karakterler olarak tasvir edilmiştir.

¹¹ Kandemir, *a.g.e.*, s. 210-211

SUMMARY**FAHREDDIN PASHA AND THE DEFENSE OF MEDINA
THROUGH THE EYES OF SAUDI PRINCE****Abdulsattar ELHAJHAMED***

Prince Sayf Al-Islām Āl Sa'ūd, a Saudi scholar and writer, perceived as controversial in his home country, is an author of three novels. The first one, „Qalb min Banqlān”, tells a story of Al-Islām’s mother, a Baluchi slave, kidnapped from her native Balochistan and presented to his father as a gift. The second, „Ṭanīn”, told from the perspective of Ḥālīd Ibn Sa'ūd concentrates on the main character’s collaboration with the Ottoman Empire and the collapse of the first Saudi state. Al-Islām’s third and latest novel, and the one analyzed in this article, „Al-kanz al-tūrķī”, presents a story of an expedition organized by a group of Arab politicians and businessmen who set on a journey hoping to find the golden treasure hidden at the beginning of the 20th century by Fahreddin Pasha, the governor of Medina, and Mouktar Bey, the chief engineer supervising the construction of the Hejaz Railway. The novel’s events are set in two time periods - the first during the lives of Fahreddin Pasha and Mouktar Bey and the siege of Medina, and the second at the beginning of the 21st century when the Arab expedition takes place. While writing the historical part of „Al-kanz al-tūrķī”, Al-Islām remained faithful to the historical facts. He paid a lot of attention to the description of two Ottoman characters: Fahreddin Pasha, the last Ottoman governor of Medina and Mouktar Bey. Especially Fahreddin was presented as brave and faithful to his principles and to the country he served. The author also emphasized his devotion to Pan-Islamic ideology, which made him concentrate all his efforts on survival of the Ottoman Empire and its continuous presence and rule over Medina, even despite all the difficulties he faced. His companion Mouktar Bey was portrayed as believing in the same ideas. The two protagonists were contrasted with the Empire’s central authorities which, in turn, were presented as weak and not-caring for the state they lead. Their attitude is shown when they refuse to send help to Fahreddin Pasha and consequently ask him to withdraw his forces from Medina. A lot of attention was also devoted to a description of the siege of the city and the hardship faced by its inhabitants and soldiers, when starved people were forced

* Dr. Lecturer, Istanbul University, Faculty of Letters, Arabic Language ve Literature Department (abd.81@hotmail.com).

to eat animals and the dead, hospitals were unable to accommodate all the sick, and many had to flee their homes. The novel features three historical Ottoman characters: Fahreddin Pasha, Mouktar Bey and Mīrālī Nağīb Bey. All of them were presented in a positive way, constantly proving their devotion and bravery against all the hardship. All the positive features were embodied in Fahreddin Pasha and Mouktar Bey, who, even after losing his wife and son, decided to remain with his commandant and defend the besieged city. Eventually it was the third historical Ottoman character, Mīrālī Nağīb Bey, who turned out to be the most realistic one and, after realizing that the battle had already been lost, decided to finally surrender Medina.

KAYNAKÇA

(çevrimiçi) www.kingsaud.org/ar/family/saif-al-islam-bin-saud-bin-abdula-ziz-al-saud/179. 05.02.2018

ÂL SU'UD Seyfülislâm b. Su'ud b. Abdülaziz, *el-Kenzü't-Türki*, **2.b. Derü'l-Fârâbî**, Beyrut, 2008

ÂL SU'UD Seyfülislâm b. Su'ud b. Abdülaziz, *KalbMinBenglân*, **Derü'l-Fârâbî**, Beyrut, 2004

ÂL SU'UD Seyfülislâm b. Su'ud b. Abdülaziz, *Tanin*, **Derü'l-Fârâbî**, Beyrut, 2006

el-HAMİD Abdullah b. Salim, *et-tecrübe er-rivâ'iyye es-Su'udiyye*, Dr. Seyfülislâm b. Suudnemüzece, 2014. s. 46

es-SAMÂDÎ Halil Mahmud, "Kıra'tün fi rivayeti'l-kenzi't-türki", **Divanü'l-Arab**, 04.03. 2007 (çevrimiçi). www.diwanalarab.com/spip.php?article8073 05.02.2018

eş-ŞANTÎ Muhammed Salih, "Tikanîyâtü'ş-şeklî'r-rivâyeti'l-islâmiyye" *Nahve Menhecînİslâmiyinli'r-Rivâyeti'l-İslâmiyye*, Rabitatü'l-edebil-İslâmî el-'Alemiyye, 2007. s. 64

KANDEMİR Feridun, *Peygamberimizin Gölgesinde Son Türkler Medine Müdafaası*, İstanbul, Nehir Yayınları, 1991.

SELLÛM Hezâr, "Rihletün fi rivayeti'l-kenzi't-türki", **Dünya el-Vatan**, 07.03. 2007. (çevrimiçi) www.pulpit.alwatanvoice.com/articles/2007/03/07/78025.html 05.02.2018

YATAK Süleyman, "Fahreddin Paşa" **DİA**, 1995, C. 12, s. 87-89